ISSN: 2149-0848

INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Dilek ÇAPAR¹ H. Tezer ASAN², Engin ASAN³

İLKOKUL VE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BARIŞ KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARI

Kabul Tarihi: 20.03.2020 **Yayın Tarihi:** 30.06.2020

Künye (APA): Çapar, D., Asan, H. T., Asan, E. (2020). İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin barış kavramına ilişkin algıları. *The Journal of International Education Science*, 23 (7), 1-19. DOI:

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ilk ve ortaokul öğrencilerinin barış kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmektir. Araştırmada çalışma grubunu 2019-2020 öğretim yılında Antalya ve İzmir’de öğrenim gören 512 ilkokul ve ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Bu araştırmada ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin, barış kavramına ilişkin sahip oldukları algıları ortaya çıkarmak için, öğrencilerin her birinden “Bana göre barış ...benzer; çünkü ...” cümlesini tamamlanması istenmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması, “adlandırma, eleme ve arıtma, kategori geliştirme aşaması, geçerlik ve güvenilirliği sağlama, verileri bilgisayar ortamına aktarma” olmak üzere beş aşamada gerçekleştirilmiştir. İlköğretim öğrencileri barış kavramına ilişkin toplam 50 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Üretilen bu metaforların 34 tanesi yalnızca iki öğrenci tarafından üretilmiş olduğu görülmektedir. Diğer 16 metaforu üreten öğrenci sayılarının ise 3 ile 512 öğrenci arasında değiştiği tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi barış kavramına ilişkin ilk ve ortaokul öğrencileri tarafından çok sayıda metafor kullanılmıştır. Öğrenciler tarafından barış kavramına ilişkin en çok tercih edilen metaforların ‘sevgi’ olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin ürettikleri metaforların hepsinin olumlu olduğu ve öğrencilerin barışı olumlu algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın demokratik okul yapısının oluşturulmasına ve barış eğitimi pratiklerine katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim, Barış, Barış Eğitimi.

¹ Dr. Antalya İl MEM., ARGE, dlkcpr@hotmail.com

² Dr., Aliağa RAM, tezerasan@gmail.com

³ Öğr. Gör., Okan Üniversitesi, enginasan@gmail.com

PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEPTIONS OF PEACE

Abstract

The aim of this study is to determine the perceptions of primary and secondary school students on the concept of peace through metaphors. The study group consists of 512 primary and secondary school students studying in Antalya and Izmir in the 2019-2020 academic year. In this research, in order to reveal the perceptions of elementary and secondary school students about the concept of peace, "Peace in my opinion... is similar; because..." from each student was asked to complete the sentence. Content analysis technique was used to evaluate the obtained data. The analysis and interpretation of metaphors was carried out in five stages, "naming, sieving and refining, category development phase, ensuring validity and reliability, transferring data to the computer environment". Primary school students produced a total of 50 valid metaphors about the concept of peace. It is seen that 34 of these metaphors produced were produced by only two students. It was determined that the number of students producing 16 other metaphors varied between 3 and 512 students. As can be seen, many metaphors have been used by elementary school students regarding the concept of peace. It was seen that the most preferred metaphors about the concept of peace by the students were "love". According to the findings of the research, it was concluded that all the metaphors produced by students are positive and students perceive peace positively. The study is expected to contribute to the establishment of a democratic school structure and peace education practices.

Keywords: Primary Education, Peace, Peace Education.

GİRİŞ

Barış, özgürlük, eşitlik ve adaletle birlikte hemen hemen her toplumda en arzu edilen değerlerden biridir. İnsanlar tarafından güdülen ve hevesle istenen tüm olumlu nitelikleri içeren genel, olumlu bir devleti çağrıştıran bir ana kavram- evrensel bir sembol haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Eğitimsel, Bilimsel, ve Kültürel Organizasyonu (UNESCO) içeren uluslararası kurum ve örgütler tarafından barış üzerine üretilen belgelerin miktarlarına baktığımız zaman bu anlam, zamanımızda bir kanıt haline gelmektedir (Bar-tal, 2012). Bu anlamda birçok toplumun daha genç nesilleri barış ışığında eğitmeye karar vermelerinin şaşırtıcı olmadığı söylenebilir.

Barış, şiddetin olmaması durumundan daha çok şeyi içeren ve özgürce hayal etmeyi motive eden bir kavramdır. Barış, insanların anlaşmazlıklarını birlikte çözmeye çalışmaları, adaletin esaslarına saygı göstermeleri, temel ihtiyaçlarını karşılamaları, insan haklarına değer vermeleri durumunu vurgulamaktadır. Barış, yaşama saygı göstermeyi ve ayrımcılık yapmadan ya da önyargılı davranmadan tüm insanların onuruna saygı göstermeyi içermektedir (Harris ve Morrison, 2012).

Barış, sadece fiziksel pasifizm ya da savaşın olmayışı demek değildir; barış, her türlü adaletsizliğin yok edilmesini gerektirir ve temel insan haklarının ihlal edildiği bir toplumda var olamaz. Olumlu barış, toplum, ülke ve genel olarak dünyadaki herkes ve hatta gelecek nesiller için sosyal, ekonomik ve siyasi adaleti içerir (Galtung, 1969; Hicks 1985; Navarro-Castro ve Nario-Galace 2008; Fountain,1999; akt. Yılmaz, 2011). Sosyal adaletsizliklerin yok edildiği, anlaşmazlık yaşayan tarafların uzlaştığı, ortak çıkar ve amaçlar etrafında insanların pozitif ilişkiler içinde olabildiği ve işbirliğinin mümkün olabildiği koşullar ancak barış ile mümkün olabilmektedir (Johnson ve Johnson, 2010).

Barış, kazanılması gereken bir değerdir ve bu kazanılan değerler çocuğun zihinsel ve duygusal gelişimi arasındaki etkileşimi içerir. Düşünce gelişimi: bilgi, anlayış, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi etkileyici bileşenler olarak düzenlenmelidir. Öğrencilerin bilinçaltını oluşturan güdüler ve davranışlar öğrencilerin hareketlerinin idaresini ve kalitesini belirleyen değerlerdir (Hendrick, 1998). Jensen'e (2006), göre nitel ya da nicel herhangi bir araştırma çabasının altında yatan varsayımlardan birisi, araştırmanın çevreyi daha iyi anlamak için yapılan bir girişim olmasıdır. Araştırmacı konusuyla ilgili olarak onu geliştirme, değiştirme ya da bir şeyleri daha iyi bilme arzusuna sahip olmaktadır. Araştırmacı ve katılımcılar bunu başarmak için daha önceden var olan bilgi ve deneyimi kullanmaktadırlar. Bu da tam olarak metaforun başardığı şeydir (Ünal & Ünal, 2010).

Dünya genelinde değeri her geçen gün artmakta olan “barış eğitimi” ve barış ile ilgili değerlerin yeni nesillere kazandırılması çalışması, empatik toplumların oluşumu, bir arada yaşama sanatının tüm insanlara kazandırılması için büyük önem taşımaktadır. Barış eğitimi çatışma, savaş ve şiddetin önlenmesi, sorunların barışçıl yollarla çözümlenmesi için çocuklarda, gençlerde, yetişkinlerde davranış değişikliği yaratacak bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılması olarak tanımlanmaktadır (Fountain, 1999). Bunun için de bireylerde var olan ve barışın mümkün olmasını engelleyecek zihinsel engeller ile mücadele edilmesi de gerekmektedir.

Barış eğitimi, tüm farklılıkları ile insanların birbirleri ile iletişim kurma istekleri ile beslenen bilgi paylaşımının mümkün olmasını, paylaşımcı ve katılımcı iletişim pratiklerinin gerçekleşmesini inşa etmeye çalışmaktadır. Bunun için de şiddetin tüm türlerinin azaltılması, anlaşılması ve bunlara karşı mücadele edilmesi gerekmektedir. Bu mücadelenin tüm kültürel, sosyal, dinsel inançlarca desteklenmesi de büyük önem taşımaktadır (Readrson, 2000).

1996 yılında Birleşmiş Milletlere bağlı IESPP (The International Education System Pilot Project) “barış eğitimi” çerçeve programı hazırlamıştır. Bu uygulama ile farklı kültürlerdeki dünya okullarında barış eğitiminin hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Bunun için de barışa engel olan savaş, hastalık, yoksulluk, ırkçılık, çevresel felaketler ve barışa karşı olan tüm değerler ile mücadele edilmesi gerektiğine vurguda bulunulmuştur (http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Publications/Innovation/inno100e.pdf, 2020).

Dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de demokratik, katılımcı, empatik bir toplum oluşturulması için eğitim aracılığıyla bu değerlere sahip nesiller yetiştirilmesi çağımızın önemli hedeflerinden biri olarak görülmektedir. Bu nedenle okullarda değerler eğitimi aracılığıyla demokrasiye, birlikte yaşama kültürüne, özgürlüklerin korunmasına ve doğal olarak barışa ilişkin değerler genç nesillere aktarılmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışmada bireyin hayatı boyunca sahip olacağı değerlerin tohumlarının ekilmeye çalışıldığı ilkökul ve ortaokul öğrencilerinde barış temasının çağrıştırdıklarının izleri sürülerek çocukların ve gençlerin barışa ilişkin algılarına ışık tutulacaktır. Geleceğin kurucusu olacak çocuklarımızın ve gençlerimizin, bir arada yaşamak için mutlaka yaşatmak zorunda olduğumuz “barış” a dair algılarının analiz edilmesi ile okullarda verilecek barış eğitiminin sorgulanması, düzenlenmesi ve etkin bir şekilde hayata geçirilmesi için de yeni yöntem ve programlar üretilmesine hizmet edecektir.

Metafor Olarak Barış

Metafor kavramı, Türk Dil Kurumu (2020) tarafından “bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz, mecaz” olarak tanımlanmaktadır. Saban, Koçbeker ve Saban (2006), metaforu “bir bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu, anlamada ve açıklamada işe koşabileceği güçlü bir zihinsel araç” olarak açıklamaktadırlar. Cerit’e göre (2008) metafor, “insanların hayatı, çevreyi, olayları ve nesneleri nasıl gördükleri; farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araç”tır. Morgan (1998) metaforu, “bir düşünce ve görme biçimi” olarak ifade ederken; Lakoff ve Johnson (2015) ise, metaforu “bir düşünce malzemesi, insan kavrayışının bir şekli ve sadece bir söz figürü değil aynı zamanda bir düşünce figürü” olarak tanımlamıştır. Mutlu (2017), “Benzetme kavramıyla yakın bir anlam taşıyan metafor kavramı, bilinmeyen bilene aktarmak suretiyle açıklamak ya da nitelikleri bir gerçeklik düzleminde bir başkasına aktarmak suretiyle iş gören bir söz ya da görüntü aracı” olarak tanımlamaktadır. Metafor, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olarak dikkat çekmektedir.

Metaforlar öğretimde ve öğretmen eğitiminde; profesyonel düşünme, profesyonel kimlik geliştirme, pedagojik bir araç, bir yansıtma aracı, değerlendirme aracı, bir araştırma aracı, program kuramı, zihinsel model, keşfetmede bir araç ve öğretimde değişim için bir araç olarak kullanılmıştır (Saban, 2006). Literatüre bakıldığında metaforlar yolu ile veri toplanarak yürütülen araştırmaların son dönemlerde arttığı görülmektedir.

Jensen (2006) ERIC veri tabanında yaptığı genel taramada çalışma için temel metot olarak metaforların ve metafor analizinin kullanıldığı 1129 çalışma bulmuştur (Akt. Ünal & Ünal, 2010). Bu çalışmada metaforlar bir araştırma aracı olarak kullanılmaları nedeniyle, aşağıda eğitimde metaforlar yolu ile verilerin toplandığı veya analiz edildiği çalışmalar incelenmiştir.

Saban (2009) öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları “Öğrenci...gibidir, çünkü...” ibaresini tamamlamaları ile incelemiştir. Öğretmen adayları öğrenci kavramına ilişkin 156 adet geçerli metafor üretmişler ve bu metaforlar 11 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının %29.6’sı öğrenciyi gelişen bir varlık olarak, % 22.6’sı ham madde olarak, % 18.5’i öğrenciyi boş bir zihin olarak, % 8.9’u itaatkar bir varlık olarak, % 5.2’si pasif bilgi alıcısı olarak, % 4.2’si değerli bir varlık olarak, % 3.5’i bilgi yansıtıcı olarak, % 3’ü kendi bilgisinin inşacısı olarak, %1.8’i özürü bir varlık olarak, % 1.5’i sosyal katılımcı olarak ve % 1.3’ü ise sosyal sermaye olarak algılamaktadırlar. Belirlenen bu kavramsal kategorilerin program türü, cinsiyeti ve sınıf düzeyi bakımında anlamlı farklılık gösterdiği de tespit edilmiştir.

Öztürk (2007), sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının, coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmaya 2006-2007 eğitim ve öğretim yılı Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören toplam 357 son sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın verileri öğrencilerin “Coğrafya...gibidir, çünkü.....” cümlesini tamamlamalarıyla elde edilmiştir. Toplanan verilerin analizinde, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının %33’ü coğrafyayı “yaşam kaynağı olarak”, %23.2’si “yaşam alanı olarak”, %8.1’i

“yol buldurucu- yönlendirici olarak” ve % 7.5’i “farklı branşları barındırıcı olarak” algıladığı sonucuna ulaşmıştır.

Inbar (1996) araştırmasında katılımcılardan “öğrenci”, “öğretmen”, “okul yöneticisi” ve “okul” kavramlarına ilişkin metafor üretmeleri istenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Öğrenci için “flora, tutsak, yalnız...”, öğretmen için “lider, savaşı, öğretici...”, okul için “makine, depo, çerçevesiz dünya...” ve okul yöneticisi için “otoriter güç, çiftçi....” gibi metaforlar üretildiği görülmüştür.

Silman ve Şimşek’in (2006) çalışmalarında metaforu, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’nde ilköğretimde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin, okulları ve merkezi eğitim kurumları hakkında görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Singh (2010) yüksek lisans öğrencilerinin eğitim liderliği üzerine algılarını metaforlar ile betimlemiştir. Araştırmada eğitim liderliğine ilişkin trafik polisi, ayakkabı çifti, mısır tarlası, yelkenlideki denizci, şarap üzümü, ocağın üstü, toplumu resmetmekle görevli bir sanatçı gibi metaforlar üretildiği görülmüştür.

Cerit (2008), müdür kavramına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin algılarını metaforlar ile belirlemiştir. Araştırmayı ilköğretim ve ortaokulda öğrenim görmekte olan 600 öğrenci, 203 öğretmen ve 51 yönetici ile gerçekleştirmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler, öğretmenler ve yöneticilerin müdür kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ise şunlardır; bakıcı, gardiyan, kral, bahçıvan, patron ve hâkim.

Literatür incelendiğinde, barış kavramına ilişkin metafor çalışması bulunmadığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, yapılan bu araştırmanın ilk olma özelliği taşımakta olduğu söylenebilir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Öğrencilerin barış algısının içinde bulunulan şartlardan, aileden ve ilk ve ortaokul yıllarında aldıkları eğitime bağlı olarak değişim gösterdiği ve soyut ama genel bir kavram olan barışa ilişkin geliştirdikleri algılarının önemli olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın amacı ilk ve ortaokul öğrencilerinin barış kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmektir. Bu amaç çerçevesinde, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlkokul ve ortaokul öğrencileri, barış kavramına ilişkin sahip oldukları algıları hangi metaforlar aracılığıyla açıklamaktadır?
2. Barışa ilişkin metaforlar, ortak özellikleri bakımından, hangi kategoriler altında toplanmaktadır?

Son yıllarda Türk eğitim sisteminde yoğun olarak üzerinde çalışılan ve uygulanan “değerler eğitimi” kapsamında, çocuklara ve gençlere kazandırılmaya çalışılan önemli değerlerden biri “barış”tır. Hem ülkemizde hem de dünya genelinde tüm farklılıkları ile bireylerin, sosyal grupların, kitlelerin, ulusların bir arada güvenlik içinde yaşaması için yeni nesillere kazandırılması gereken değerler içinde “barış” özel bir yere sahiptir. Birbirine saygı gösteren, birbirinin hak ve özgürlüklerine duyarlılık geliştiren bireylerin oluşturduğu empatik bir toplum yapısının oluşturulması ancak barış değerlerinin kabulü ve aktarımı ile mümkün olacaktır. Bu nedenle yeni nesillere verilecek olan barış eğitiminin planlanması, organize edilmesi, sunulması ve uygulanması için öncelikle çocuklarımız ve gençlerimizin “barış”

kavramından neyi anladıklarının, bu kavramın onlarda çağrıştırdıklarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada da amaçlanan ilk ve ortaokulda eğitimlerine devam eden yeni nesillerin barışa dair algılarının tespit edilerek, bu tespitler ışığında nitelikli bir barış eğitimi program ve uygulamaları oluşturulmasına katkıda bulunulmasıdır.

Araştırma Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden “olgubilim” kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim, bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Antalya ve İzmir’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilkokul ve ortaokullarında 2019-2020 öğretim yılında öğrenim gören 512 öğrenci oluşturmaktadır. Bu iki ildeki okulların seçilme nedeni öğrenci profilinin Türk, Kürt, Romen, Boşnak ve Rus kökenli öğrencilerin eğitim gördüğü okullara ulaşılmasına imkan tanınmasıdır. Bu sayede çok kültürlü bir örnekleme ulaşmak da mümkün olabilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre yüzde ve frekans tablosu

cinsiyet	frekans (f)	yüzde (%)
Kız	274	%54
Erkek	238	%46
Toplam	512	%100

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 512 ilkokul öğrencisinin 274’ünü kız ve 238’ini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, çalışma grubunun % 54’ünü kızlar, % 46’sını ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyesine göre cinsiyet frekans tablosu

Sınıf seviyesi	kız	Erkek	toplam
3. sınıf	42	50	92
4. sınıf	52	42	94
5. sınıf	36	32	68
6. sınıf	42	34	76
7. sınıf	46	38	84
8. sınıf	56	42	98
toplam	274	238	512

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 256 ilkokul ve ortaokul öğrencisinin 42’si kız ve 50’si erkek olmak üzere 92’si 3. sınıf öğrencilerinden, 52’si kız ve 42’si erkek olmak üzere 94’ü 4. sınıf öğrencilerinden, 36’sı kız ve 32’si erkek olmak üzere 68’i 5. sınıf öğrencilerinden, 42’si kız ve 34’ü erkek olmak üzere 76’sı 6. sınıf öğrencilerinden, 46’sı kız ve 38’i erkek olmak üzere 84’ü 7. sınıf öğrencilerinden ve 56’sı kız ve 42’si erkek olmak üzere 98’i 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama sürecinden önce, bireylerin sahip olduğu algıları ortaya çıkarmada metaforların bir araç olarak kullanıldığı ilgili araştırmalar incelenmiştir. Yapılan araştırmalarda katılımcıların ‘Rehber öğretmen benzer, çünkü’ veya ‘Coğrafya ... gibidir; çünkü ...’ gibi açık uçlu cümleleri tamamlamaları istendiği görülmüştür. İlgili araştırmalara dayanarak, bu araştırmada da ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin, barış kavramına ilişkin sahip oldukları algıları ortaya çıkarmak için, öğrencilerin her birinden ‘‘Bana göre barış ...benzer; çünkü ...’’ cümlesini tamamlanması istenmiştir.

Bu amaç için öğrencilerden boş bir kağıt çıkartmaları istenmiştir. Sınıf tahtasına ‘‘Bana göre barış’ya benzer, çünkü...’’ cümlesi yazılmış, her öğrenciye boş bir kâğıt verilerek, benzetmenin somut, soyut, canlı cansız varlıklara ve ya herhangi bir şeye yapılabileceği, çünkü ile de benzetmenin gerekçesini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerden bu ibareyi kullanarak ve sadece tek bir metafor üzerinde yoğunlaşarak, düşüncelerini dile getirmeleri istenmiştir. Saban (2009), metaforların bir araştırma aracı olarak ele alındığını, çalışmalarda ‘‘benzer’’ kelimesinin genellikle ‘‘metaforun konusu’’ ile ‘‘metaforun kaynağı’’ arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanıldığını ifade etmektedir. Ayrıca cümlede ‘‘çünkü’’ kelimesine yer verilerek katılımcıların kendi metaforları için bir gerekçe sunmalarının istendiğini de ifade etmiştir. Öğrencilere barış kavramına ilişkin kendi metaforlarını yazmaları için 5 dakikalık bir süre verilerek öğrencilerin kendilerinin yazdığı cümleler, birer ‘‘belge’’ ve ‘‘doküman’’ olarak bu araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışmada, elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmayı amaçlamaktadır. İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamak esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması beş aşamada gerçekleştirilmiştir:

- 1 -Adlandırma
- 2- Eleme ve Arıtma
- 3- Kategori Geliştirme Aşaması,
- 4- Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama
- 5- Verileri Bilgisayar Ortamına Aktarma (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Adlandırma Aşaması

Metaforların alfabetik sıraya göre geçici bir listesi yapıldı. Metaforların belirgin bir şekilde dile getirilip getirilmediğine bakıldı. Metafor yazılmamış kâğıtlar tespit edildi.

Eleme ve Arıtma Aşaması

Öğrencilerin yazdıkları metaforlar tekrar tek tek okunup gözden geçirilerek, her metafor; metaforun konusu, metaforun kaynağı ve metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki ilişki bakımından analiz edildi. Herhangi bir metafor kaynağını içermeyen, herhangi bir gerekçenin sunulmadığı, birden fazla kategoriye ait özellikleri içeren, mantıksız ve barış

kavramının daha iyi anlaşılmasına herhangi bir katkısı olmayan metaforlar (toplam 8 kağıt) araştırma kapsamının dışında tutulmuştur.

Kategori Geliştirme Aşaması

Metaforlar, barış kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından irdelendi. Katılımcılar tarafından üretilen 50 metafor barış kavramına ilişkin sahip olduğu bakış açısına göre belli bir tema ile ilişkilendirilerek, toplam 4 farklı kavramsal kategori oluşturuldu.

Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması

Araştırmanın geçerliliğini sağlamada iki önemli süreç gerçekleştirilmiştir.

1- Veri analiz süreci detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

2-Bulguların işlenmesinde ve yorumlanmasında öğrencilerin kendi kaleme aldıkları metafor imgeleri, temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan 4 kavramsal kategori altında verilen metaforların, söz konusu bir kavramsal kategoriyi temsil edip etmediğini teyit etmek amacıyla uzman görüşüne başvuruldu. Uzmanın yaptığı eşleştirmeler araştırmacının kendi kategorileriyle karşılaştırıldı. Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenirliliği, Miles ve Huberman'ın (1994) formülü ($\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak hesaplandı.

Toplam 50 metafor üretildiği göz önüne alındığında, 46 metaforun aynı temaya yerleştirildiği, 4 metaforun farklı temalara yerleştirildiği, buradan da yaklaşık %92'lik bir görüş birliği olduğu anlaşılmış ve güvenirliliğin yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verileri Bilgisayar Ortamına Aktarma

Toplam 50 adet metaforun belirlenmesinden sonra metaforların oluşturduğu 4 adet kavramsal kategorinin geliştirildi. Bütün veriler bilgisayar ortamına aktarıldı. Bu işlemten sonra, 50 metafor ve 4 kategoriyi temsil eden katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplandı.

BULGULAR

Tablo 3: Üretilen metaforların temalara dağılım tablosu

Barışın birleştirici özelliği	Barışın yaşamsal özelliği	Barışın gelişim değişim özelliği	Barışın toplumsal özelliği
Sevgi Paylaşmak Yapıştırıcı Zincir İyilik Ortaklık Sarılmak Vatan Ev Mevlana Mutluluk	Anne Baba Kardeş Aile Abi Abla Tuz Özgürlük Su Hayat Güneş Aydınlık Anne sevgisi	Çiçek Ağaç Çiçekli bahçe Kuş Dünya Çocuk Futbol Kedi Yağmur Güvercin Gökkuşağı Ay Atatürk	Dostluk Yardımlaşma Huzur Birlik Dünya kardeşliği Aşk Hak Saygı Öğretmen Okul Egemenlik Kabullenme Yardımlaşma

11 Metafor	13 Metafor	13 Metafor	13 Metafor
------------	------------	------------	------------

İlkokul ve Ortaokul Öğrencilerinin Barış Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforlara Dair Bulgular

İlkokul ve ortaokul öğrencileri barış kavramına ilişkin toplam 50 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Üretilen bu metaforların 34 tanesi yalnızca iki öğrenci tarafından üretilmiş olduğu görülmektedir. Diğer 16 metaforu üreten öğrenci sayılarının ise 3 ile 512 öğrenci arasında değiştiği tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi barış kavramına ilişkin ilkök ve ortaokul öğrencileri tarafından çok sayıda metafor kullanılmıştır. Öğrenciler tarafından barış kavramına ilişkin en çok tercih edilen metaforların şu şekilde olduğu görülmektedir.

Sevgi (f=110),	Saygı (f=40)	anne (f=38),	dostluk (f=36),
paylaşmak (f=36),	Atatürk (f=32),	arkadaş (f=30),	öğretmen (f=28),
kardeş (f=20),	baba (f=16),	aile (f=10),	birlik (f=10),
abi (f=8),	abla (f=6),	anne sevgisi (f=4),	mutluluk (f=4),

İlköğretim Öğrencilerinin Barış Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metaforların Oluşturduğu Kategoriler

İlköğretim öğrencilerinin barış kavramına yönelik sahip oldukları metaforlar dört kategoride toplanmıştır. Bunlar barışın birleştirici özelliği, barışın yaşamsal özelliği, barışın gelişim değişim özelliği, barışın toplumsal özelliği kategorileridir.

Tablo 4: İlköğretim Öğrencilerinin Barış Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri, Frekansları ve Yüzdeleri

Kategoriler	Metaforlar	Metafor Frekansı	Yüzde %	Metafor Adeti
Barışın birleştirici özelliği	Sevgi (110), paylaşmak (36), yapıştırıcı (3), zincir (3), iyilik (3), mutluluk (4), ortaklık (3), Mevlana(2), sarılmak (2), vatan (2), ev (2)	170	33	11
Barışın yaşamsal özelliği	Anne (38), Kardeş (20), baba (16), Aile (10), Abi (8), Abla (6), Anne sevgisi(4), Tuz (3),Özgürlük (3),Su (3),Hayat (3),Güneş (2), Aydınlık (2),	118	23	13
Barışın gelişim değişim özelliği	Atatürk (32), çiçek (3), ağaç (3), Çiçekli bahçe (3), kuş (3), dünya (2), çocuk (2), futbol (2), kedi (2), gökkuşağı (2),Yağmur (2), güvercin (2), ay (2),	60	11	13
Barışın toplumsal özelliği	Saygı (40), Dostluk (36), arkadaş (30), öğretmen (28), Birlik (10), huzur (3), aşk (3), hak (3), okul (3), Dünya kardeşliği (2), egemenlik (2), kabullenme (2), yardımlaşma (2),	164	32	13
Toplam	50	512	100	50

Tablo 4’te görüldüğü gibi barışın birleştirici özelliği kategorisinde üretilen metafor sayısı 11, barışın yaşamsal özelliği, barışın gelişim değişim özelliği ve barışın toplumsal özelliği kategorisinde üretilen metafor sayıları ise 13 adettir.

Üretilen metafor frekanslarına baktığımızda barışın birleştirici özelliği kategorisinde 170 öğrenci, barışın yaşamsal özelliği kategorisinde 118 öğrenci, barışın gelişim değişim özelliği kategorisinde 60 öğrenci ve barışın toplumsal özelliği kategorisinde 164 öğrencinin metaforları oluşturduğu görülmektedir.

Barışın Birleştirici Özelliği Kategorisi

Öğrenciler tarafından en çok tercih edilen ve kategoriler içerisinde en çok öğrenci sayısı bulunmaktadır. Aşağıda bu kategoriyi oluşturan metaforların ilkökul ve ortaokul öğrencileri tarafından tanımlamalarına ilişkin örnekler yer almaktadır.

‘Bana göre barış zincire benzer, çünkü barışta zincir gibi insanları birbirine bağlar.’ (erkek, 7. sınıf)

‘Bana göre barış Mevlana’ya benzer, çünkü Mevlana’ dünya barışının simgesidir. (erkek, 6. sınıf)

‘Bana göre barış sarılmaya benzer, çünkü sarılmak birleştirir.’ (kız, 3.sınıf)

‘Bana göre barış vatana benzer, çünkü herkes vatanında birlik içinde yaşar’ (erkek, 6.sınıf)

‘Bana göre barış sevgiye benzer, çünkü sevgiyle birleşir tüm kalpler’ (kız, 4.sınıf)

‘Bana göre barış mutluluğa benzer, çünkü insanlar bir arada yaşar.’ (kız, 8. sınıf)

Barışın Yaşamsal Özelliği Kategorisi

Bu kategoride öğrenciler daha çok barışın yaşam alanları ve önemini ele alarak metaforlar üretmişlerdir. Aşağıda bu kategoriyi oluşturan metaforların ilkökul ve ortaokul öğrencileri tarafından tanımlamalarına ilişkin örnekler yer almaktadır.

‘Bana göre barış anneye benzer çünkü annemiz olmazsa yaşayamayız.’ (kız, 4.sınıf)

‘Bana göre barış suya benzer çünkü susuz hayat gibi barışsız hayat da olmaz.’ (erkek, 8.sınıf)

‘Bana göre barış güneşe benzer, çünkü güneş olmazsa yaşam olmaz, canlılar olmaz. (kız, 8.sınıf)

‘Bana göre barış hayata benzer, çünkü barış olmadan hayatın anlamı olmaz.’ (kız, 7. sınıf)

‘Bana göre barış aileye benzer, çünkü insanlar aile içinde var olurlar.’ (erkek, 6. sınıf)

Barışın Gelişim Değişim Özelliği Kategorisi

Bu kategoride öğrenciler daha çok barışı daha çok gelişimi ve değişimi ifade eden kavramlarla ilişkilendirerek metaforlar üretmişlerdir. Aşağıda bu kategoriyi oluşturan metaforların ilkökul ve ortaokul öğrencileri tarafından tanımlamalarına ilişkin örnekler yer almaktadır.

‘Bana göre barış çiçeğe benzer, çünkü barış çiçekler gibi çoğalınca dünya daha güzel olur.’ (kız, 5. sınıf)

‘Bana göre barış Atatürk’e benzer, çünkü barış içinde yaşayan milletler büyür.’ (erkek, 8. sınıf)

‘Bana göre barış dünyaya benzer, çünkü dünya barış içinde daha güzel değişir.’ (kız, 6.sınıf).

‘Bana göre barış gökkuşağına benzer, çünkü bir anda çıkan gökkuşağı da a anda her yeri değiştirir.’ (kız, 7.sınıf)

‘Bana göre barış ağaca benzer, çünkü ağaç gibi gelişip güçlendikçe kök salar.’ (erkek, 8.sınıf).

Barışın Toplumsal Özelliği Kategorisi

Bu kategoride öğrenciler daha çok barışı daha çok toplumsal özellik gösteren kavramlarla ilişkilendirerek metaforlar üretmişlerdir. Aşağıda bu kategoriyi oluşturan metaforların ilkökul ve ortaokul öğrencileri tarafından tanımlamalarına ilişkin örnekler yer almaktadır.

‘Bana göre barış dostluğa benzer, çünkü toplumları birleştirir. (kız, 5.sınıf).

‘Bana göre barış kabullenmeye benzer, çünkü karşımızdakini kabul edersek toplumda barış içinde yaşarız.’ (erkek, 8.sınıf)

‘Bana göre barış saygıya benzer, çünkü birbirimizi sayarsak toplumda barış içinde yaşarız.’ (erkek, 6. sınıf)

‘Bana göre barış dünya kardeşliğine benzer, çünkü dünya ülkelerinde kardeşlik sağlanırsa barış olur.’ (kız, 8. Sınıf).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin barış kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar yardımıyla ortaya çıkarmak ve bu metaforları belli kavramsal kategoriler altında toplayabilmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin ürettikleri metaforların hepsinin olumlu olduğu ve öğrencilerin barışı olumlu algıladıkları sonucuna ulaşılabilir.

Metaforlar, ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin barış kavramına ilişkin sahip oldukları algıları anlamada, açığa çıkarmada ve açıklamada güçlü birer araştırma aracı olarak kullanılabilir. Soyut bir kavramı açıklamak çoğu zaman öğrenciler için güç olmaktadır. Bu çalışmaya özgü olarak öğrencilerin barışa ilişkin algılarını tespit etmekte metaforların oldukça güçlü bir araç olarak kullanıldığı söylenebilir.

Çalışmanın bulguları arasında barış kavramına dair çocuklar ve gençlerin “birleştirici, yaşamsal, değişim ve toplumsal” değerler ile barış arasında algı birliği içinde oldukları görülmektedir. Bu nedenle eğitim programlarında barış düşüncesinin yeni nesillere kazandırılması için bu kategorileri içeren değer, düşünce ve etkinliklerden faydalanılması faydalı olacaktır.

Barış algısına etki etme olasılığı bulunan demografik, kültürel, sosyal, ekonomik koşulların araştırılması da barış eğitiminin ve barışa dair değerlerin topluma aktarılması sürecine katkıda bulunacaktır. Bu nedenle barış algısı üzerinde etkisi olan ya da olabilecek değişkenlerin araştırılması da başka bir araştırma konusu olarak önerilmektedir.

Eğitim aracılığıyla erişmeye, yeni değerler kazandırmaya ve geleceğe hazırlamaya çalıştığımız çocuklarımızın ve gençlerimizin değerlere ilişkin algılarının ve düşüncü şekillerinin tespit edilmesi, onları tanımak, anlamak için önemlidir. Aynı zamanda bireylerin düşüncü şekillerini bilmek, onlara yeni değerleri nasıl ve ne şekilde sunabileceğimiz hakkında da bize

yol gösterecektir. Çalışmanın bu anlamda Türk Sosyal Bilimler literatürüne olduğu kadar Eğitim Bilimleri alanında da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin Coğrafya Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10 (3), 1293-1322.
- Aydoğdu, E. (2008). İlköğretim Okullarındaki Öğrenci ve Öğretmenlerin Sahip Oldukları Okul Algıları ile İdeal Okul Algılarının Metaforlar Yardımıyla Analizi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Bar-Tal, D. (2012). The Elusive Nature Of Peace Education. In G. Salomon & B. Nevo (Eds.), *Peace Education: The Concept, Principles, And Practices Around The World*, 27-36, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*.Güz 2008, 6(4), 693-712.
- Fountain, S. (1999). *Peace Education in UNİCEF*. New York: Programe Division UNİCEF.
- Harris, I. M., & Morrison, M. L. (2012). *Peace education* (2nd ed.). Jefferson, NC: McFarland.
- Inbar, D. (1996). The Free Educational Prison: Metaphors And Images. *Educational Research*, 38(1), 77-92.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T. (2010). Peace education in the classroom: Creating effective peace education programs. In G. Salomon & E. Cairns (Eds.), *Handbook on peace education* (pp. 223-240). New York: Psychology Press.
- Lakoff, G. Ve Johnson, M. (2015). *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil* (Çev. G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor*. (G. Bulut, Çev.) İstanbul: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası.
- Mutlu, E. (2017). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark Yayınları.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal Bilgiler, Sınıf ve Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının “Coğrafya” Kavramına Yönelik Metafor Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2) 55-69.
- Reardon, B. A. (1988). *Comprehensive peace education: Educating for global responsibility*. New York: Teachers College Press
- Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Olduğu Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A., Koçbekar, B. N., & Saban, A. (2006). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.

- Silman, F., & Şimşek, H. (2006). Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Okulları ve Merkezi Eğitim Kurumlarına Mecazlar Yoluyla Bir Bakış. Eğitim Araştırmaları, 6(23), 177-187.
- Ünal, A., Ünal, E. (2010). Öğretmen ve Öğrencilerin Rehber Öğretmeni Algılamalarına İlişkin Bir Durum Çalışması, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(2),919-946.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Publications/Innovation/inno100e.pdf
Erişim tarihi: 10.02.2020.
- <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 10.02.2020.